

ПРОБЛЕМИ ВІДНОСИН ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПІД ЧАС BREXIT

У статті висвітлено головні проблеми, пов'язані з виходом Великої Британії з Європейського Союзу. Розкрито ключові питання першого етапу, а також найважливіші економічні та політичні наслідки Brexit для Великої Британії та країн-членів ЄС. Зокрема, виділено питання мігрантів, права європейських та британських громадян на проживання і працевлаштування, виплати Великобританії за її бюджетними зобов'язаннями за період членства в Європейському Союзі до 2020 р. і питання перетину кордону між Ірландією та Північною Ірландією.

Ключові слова: Brexit; Велика Британія; Європейський Союз; стаття 50; Єдиний ринок.

Постановка проблеми. Результати референдуму щодо виходу Великої Британії із ЄС 23 червня 2016 р. підштовхнули безпрецедентний розвиток подій. Brexit є досить закономірною подією. Так, із моменту підписання Римських угод Лондон завжди в різних формах демонстрував євроскептицизм. Водночас, на основних етапах розбудови сучасного ЄС Велика Британія брала активну участь в обговореннях та проектуванні майбутньої архітектури об'єднання. Така розбіжність між теоретичним баченням ЄС та практичними діями щодо нього багато в чому пояснюється тим, що поступово британське бачення економічного інтеграційного об'єднання, яке мало місце до підписання Маастрихтського договору, змінювалося на європейське бачення федеративного союзу. Саме тому з приходом до влади консерваторів у 2010 р. та з загостренням кризових явищ у ЄС далеко не нове переконання, що зближення політичних та економічних структур з ЄС шкідливим, і що Велика Британія має залишити ЄС, отримало практичне втілення.

Для вивчення відносин на сучасному етапі між Великою Британією та ЄС необхідне базове розуміння принципів відмінностей у їхньому політичному та економічному баченні, які спричинили Brexit. У цьому ключі необхідно розглянути особливості першого етапу Brexit та оцінити перспективи розвитку подальших відносин між Лондоном та Брюсселем.

Метою дослідження є проаналізувати проблеми та перспективи політичних та економічних відносин Великої Британії та Європейського Союзу під час Brexit.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження фінансових та економічних наслідків Brexit для Великої Британії та країн-членів ЄС зробили Стівен Бут, Вінченцо Скарпетто, Домінік Вебб, Метью Кіп, Крістофер Ховарт та ін. Проблему відносин Ірландії та Північної Ірландії в контексті Brexit аналізувала Ганна Шелест. Окремі аспекти відносин Великобританії та ЄС висвітлено у публікаціях світових ЗМІ («The Guardian», «BBC News», «The Independent», «Reuters»). Це матеріали журналістів та політичних оглядачів Оуена Боукотта, Адама Лашера, Ешли Ковберн, Кайлі Маклеллан, Філіпа Ольтермана,

Джона Стоуна та ін.

На референдумі 23 червня 2016 р. 51,9 % британців проголосували за вихід з ЄС, а 48,1 % – за те, щоб Велика Британія залишилася у складі ЄС [23]. Така незначна різниця у результатах призвела до того, що подальші відносини між Великою Британією та ЄС не одразу набрали визначеного характеру. Неочікуваний результат референдуму викликав великий резонанс у світовій спільноті, масові суспільні заворушення, а британський уряд опинився у непростому становищі. Лідер Консервативної партії прем'єр-міністр Девід Камерон подав у відставку і вже 11 липня після внутрішньопартійного голосування новим лідером партії стала Тереза Мей [22]. З 13 липня вона була призначена прем'єр-міністром [24].

Безпрецедентність подій після оголошення результату референдуму призвела до того, що багато політиків не могли чітко осягнути подальші кроки, які чекають Великої Британії та ЄС. Серед громадськості ширився протест проти Brexit, адже з юридичного погляду референдум прямо не передбачав вихід Великої Британії з ЄС. Перший міністр Шотландії Нікола Стерджен висловлювалася за накладання вето парламентом Шотландії на вихід Великої Британії з ЄС [10], а державний секретар США Джон Керрі заявив, що існують шляхи, якими Велика Британія може уникнути виходу з ЄС за результатами референдуму [18].

Однак із політичної точки зору, будь-яка партія, котра б намагалася оскаржити результати народного волевиявлення, загрожуватиме демократичним традиціям, і такі дії могли б суттєво підірвати не тільки авторитет британського уряду, а й викликати масові протести. З огляду на це Тереза Мей недвозначно окреслила характер майбутніх відносин, чітко наголосивши на тому, що Brexit є невідворотнім. Ця заява дала підстави вважати, що нова прем'єр-міністр докладе максимум зусиль для того, аби без компромісів ініціювати вихід Великою Британією з ЄС за процедурою, описаною у статті 50 Лісабонського договору [11].

Згідно з текстом Лісабонського договору, кожен член ЄС може залишити об'єднання згідно з власними конституційними вимогами. Для цього держава пові-

домляє Європейську раду про такий намір. За інструкціями, наданими Європейською радою, ЄС має провести перемовини та досягти угоди щодо особливостей процесу виходу держави з об'єднання, враховуючи подальші відносини після від'єднання. Така угода може бути досягнена кваліфікованою більшістю Європейської ради після згоди Європейського парламенту. При цьому держава, яка задіяла статтю 50, вже не бере участі в нарадах Європейської ради, а момент припинення її членства визначається у досягнутій угоді або наступає автоматично через два роки після застосування статті 50 [29].

Невдовзі після призначення Тереза Мей оголосила, що не буде починати вихід з ЄС за статтею 50 до 2017 р. Вона провела зустріч з канцлером ФРН Ангелою Меркель, яка зазначила, що Великій Британії необхідно багато часу для того, щоб ідентифікувати основні інтереси та проблемні моменти у процесі виходу з ЄС. На відміну від Франції, чіє політичне керівництво воліло, щоб Велика Британія довго не очікуючи починала вихід за процедурою, викладеною у статті 50, Ангела Меркель пояснила, що Велика Британія не має поспішати в цьому питанні, адже грамотно здійснений вихід, не кажучи вже про адекватну організацію майбутніх перемовин із Брюсселем, буде в інтересах всіх членів ЄС [20]. Для вдалого і своєчасного втілення цих планів Тереза Мей створила окремий пост державного секретаря у справах виходу Великої Британії з Європейського Союзу, який зайняв Девід Девіс [28].

У жовтні 2016 р. на конференції Консервативної партії Тереза Мей пообіцяла, що стаття 50 буде задіяна у першому кварталі 2017 р., не пізніше, ніж у березні, після ретельної підготовки та переговорів із європейськими партнерами. Крім того, прем'єр-міністр зазначила, що після виходу Великої Британії з ЄС у силу вступить попередньо розроблений і прийнятий закон, згідно з яким законодавство ЄС буде своєчасно скопійоване у внутрішньому законодавстві Великої Британії. За цією концепцією відмова від конкретних законів ЄС буде відбуватися в індивідуальному порядку вже після інкорпорації. Так Тереза Мей переконала невпевнену громадськість в тому, що після виходу Великої Британії з ЄС не буде юридичного хаосу [8].

У січні 2017 р. Тереза Мей у своїй довгоочікуваній промові щодо дій Великої Британії по виходу з ЄС окреслила ключові завдання, над якими буде працювати британський уряд: створення умов для впевненого і контрольованого виходу з ЄС з уникненням проблем у правовому полі (для цього задіють вищезазначений закон, який інкорпорує європейське законодавство у британське); підтримання Спільної зони подорожей із Ірландією; контроль імміграції та забезпечення прав громадян ЄС у Великій Британії і прав британців у ЄС; участь у Єдиному ринку завдяки всеохопній угоді про вільну торгівлю; укладання нових торговельних угод з іншими країнами; продовження співпраці з ЄС у сфері безпеки.

Ключовим пунктом програми Терези Мей стало те, що Велика Британія за жодних обставин не залишиться членом Єдиного ринку, а буде покладатися на досягнення всеосяжної угоди. Крім того, вона висловила своє переконання щодо цієї домовленості з краї-

нами ЄС: для Лондона краще не мати ніякої угоди, ніж мати погану угоду. Прем'єр-міністр зауважила, що ті європейські політики, які закликають до «покарання» Великої Британії за Brexit для того, щоб знеохотити інші країни від таких же дій, самі ж шкодять майбутньому країн Європи [21].

При цьому у питанні функціонування Спільної зони подорожей у британського уряду досі немає чіткої концепції. Навіть при досягненні всеосяжної угоди з ЄС для продовження участі у Єдиному ринку режим перетину кордону між Ірландією та Сполученим Королівством, який вже багато років був відкритим завдяки перебуванню обох держав у ЄС, буде потребувати нових рішень. Проблема полягає в тому, що при виході Великої Британії з ЄС британці зможуть вільно перетинати кордон з Ірландією лише на правах, аналогічних із правами громадян ЄС, якими вони вже не будуть. Так само згідно з чинним законодавством, громадяни ЄС могли б вільно подорожувати у Велику Британію через Ірландію. Через це британському уряду доведеться виробити нове практичне рішення цього питання [25, р. 8].

У кінці січня 2017 р. Верховний суд Великої Британії постановив, що стаття 50 не може бути задіяна урядом без схвалення обома палатами парламенту [3]. Однак у політичних колах Великої Британії просто не було серйозної опозиції до початку виходу з ЄС, тому вже на 13 березня Тереза Мей отримала необхідне схвалення парламенту [19]. 29 березня, як і було заплановано, Велика Британія задіяла статтю 50 Лісабонського договору та запустила процес виходу з ЄС [6]. Таким чином до 29 березня 2019 р. країна має остаточно вийти з Європейського Союзу.

Повноцінні переговори з Європейською радою щодо особливостей угоди між Великою Британією та ЄС розпочалися лише після того, як Велика Британія провела позачергові парламентські вибори 8 червня 2017 р. Нечікувані вибори, які були ініційовані Терезою Мей з метою забезпечити підтримку вибраного курсу на вихід з ЄС, не відклали переговори, бо за словами представників Європейської комісії, перемовини в будь-якому випадку не мали відбуватися раніше літа 2017 р. [4].

У межах підготовки до цих перемовин у ЄС наприкінці березня було прописано ключові засади, на основі яких проводитимуть перемовини. Найскладнішим питанням буде майбутнє торговельних відносин між Великою Британією та ЄС. Якщо у «чернетковому» варіанті йшлося про готовність ЄС працювати для досягнення повноцінної угоди про вільну торгівлю, то вже в квітні 2017 р. оновлені принципи передбачають лише бажання можливого розгляду питання «угоди щодо торгівлі». У цьому документі зазначено також, що членство у ЄС має бути вигідним, і що Велика Британія в будь-якому випадку повинна втратити певні торговельні привілеї [9].

Перший раунд переговорів про вихід Великої Британії з ЄС тривав з 19 червня до 8 грудня 2017 р. Британський уряд представляв державний секретар у справах виходу Великої Британії з Європейського Союзу Девід Девіс, а ЄС – єврокомісар з внутрішнього ринку Мішель Барн'є. Від початку переговорів ключовими питаннями окреслили проблему мігрантів, права європейських та британських громадян щодо

проживання та роботи, виплати Великою Британією Євросоюзу за її бюджетними зобов'язаннями за період членства в ЄС (аж до 2020 року) та можливі умови торговельної та митної угоди [5]. Британська сторона сподівалася першочергово узгодити фінансові питання, проте ЄС волів спочатку вирішити інші проблеми.

Особливо гострим виявилось питання кордону між Північною Ірландією та Ірландією. Оскільки його обговорення по дипломатичних каналах не дало результату, Дублін перевів дискусію в публічну площину. Тереза Мей ще в серпні 2017 р. зробила заяву, що хотіла б зберегти прозорий кордон «без перепон» у вигляді митних та прикордонних постів. На що Мішель Барн'є відповів, що торговельні відносини з країнами не-членами ЄС, безумовно, передбачають перепони. Він додав, що «проблеми Ірландії є проблемами ЄС», а голова Європейської ради Дональд Туск зазначив: якщо пропозиція Британії буде неприйнятна для Ірландії, вона буде неприйнятна і для всього ЄС [1].

Ірландія вважає, що питання кордону має бути вирішено на першому етапі, а Велика Британія пов'язує його з умовами майбутньої торговельної угоди, що є предметом другого етапу. Відповідно до неї, Велика Британія домовилася залишити Північну Ірландію після Brexit у «регулятивному узгодженні» з ЄС. Тобто на території Північної Ірландії режим торгівлі з ЄС має відрізнятись від того, який діє на іншій британській території [1].

Результатом перемовин, зміст яких викладено у звіті від 8 грудня 2017 р., стала угода між Великою Британією та Ірландією, відповідно до якої: «Сполучене Королівство продовжує прагнути до захисту та підтримки співпраці Північ-Південь та Схід-Захід у повному спектрі політичних, економічних, безпекових, соціальних та сільськогосподарських контекстів... Будь-які майбутні заходи повинні бути сумісними з цими вимогами. Намір Сполученого Королівства – досягти цих цілей через загальні відносини між ЄС та Великобританією. Якщо це неможливо, Сполучене Королівство запропонує конкретні рішення для вирішення унікальних обставини острова Ірландії. За відсутності узгодженого рішення Сполучене Королівство буде підтримувати повне узгодження тим правилам внутрішнього ринку та митного союзу, які нині або у майбутньому підтримують співробітництво Північ-Південь, економіку всього острова та захищають Угоду 1998 року» [17]. На думку експертів, формування «у майбутньому» означає, що будь-які зміни у правилах ЄС повинні бути відображені і в законодавстві Великої Британії [1]. Незважаючи на загальну критику Brexit у своїх виступах, прем'єр-міністр Ірландії Лео Варадкар позитивно відгукнувся про те, як питання кордону між Ірландією та Північною Ірландією окреслено в угоді між Великою Британією та ЄС від 8 грудня 2017 р. [16]. Хоча це лише початок, і проблема далека від кінцевого рішення.

8 грудня 2017 р. ЄС і Велика Британія узгодили методологію розрахунку фінансових зобов'язань, які Лондону доведеться взяти на себе після виходу зі складу об'єднання. Зокрема, Велика Британія зобов'язалася продовжувати здійснювати виплати та брати участь у виконанні семилітнього бюджету ЄС,

розрахованого до 2020 року, так, ніби вона залишається в ЄС.

Великобританія заплатить Євросоюзу за Brexit 35–39 мільярдів фунтів стерлінгів (47–52 мільярди доларів), якщо буде укладено угоду про умови подальшого співробітництва. Про це 11 грудня 2017 р. в парламенті заявила прем'єр-міністр Великої Британії Тереза Мей [27].

Саміт ЄС 15 грудня 2017 р. затвердив мандат для другої фази перемовин по Brexit про умови дворічного майбутнього перехідного періоду і принципах майбутніх відносин партнерства. Про це йдеться в опублікованій підсумковій заяві саміту. Перехідний період для Великої Британії завершиться 31 грудня 2020 р. [12]. «Європейська рада підтвердила готовність встановити партнерство в таких сферах, як торгівля і економічне співробітництво, боротьба з тероризмом і міжнародною злочинністю, у сфері безпеки, оборони і зовнішньої політики» [13, с. 4], – йдеться в документі. У ньому також підкреслено, що повноцінну угоду про торгівлю з Великобританією може бути укладено тільки після того, як ця країна завершить свій вихід зі співтовариства.

Своєю чергою, глава Єврокомісії Жан-Клод Юнкер зазначив, що «впродовж найближчих тижнів має бути підготовлений проект угоди про умови виходу, положення якого були узгоджені на першій фазі переговорів», що завершилася 7 грудня. Жан-Клод Юнкер також додав, що реальні переговори про майбутні відносини Лондона і Брюсселя «почнуться тільки в березні 2019 р.» [7].

Після саміту ЄС 14–15 грудня 2017 р. завершився перший етап переговорів і дискусія перейшла до другої фази, коли сторони повинні домовитися про характер дворічного перехідного періоду, а також про майбутні відносини між Великою Британією і ЄС, особливо, у сфері безпеки та торгівлі.

Питання того, наскільки залежними від торгівлі один з одним є Велика Британія та ЄС є найсуперечливішим при аналізі економічних наслідків Brexit. Номінальний ВВП ЄС разом із Великою Британією складає 16,5 трильйонів доларів. ВВП ж Великої Британії складає приблизно 2,6 трильйонів доларів [30].

ЄС є найбільшим торговельним партнером Великої Британії. Торгівля з країнами ЄС у 2015 р. становила 44 % від британського експорту товарів і послуг та 53 % від імпорту Великої Британії [31, с. 5]. Тим не менш, стрімкий ріст економік, що розвиваються (поза ЄС), приводить до збільшення ролі в торгівлі Сполученого Королівства. Як наслідок, з 1999 р. частка ЄС у торгівлі Великої Британії постійно зменшується, без огляду на те, що сам обсяг торгівлі зростає. Цьому, однак, заважають зовнішні тарифи ЄС, для зняття яких Великої Британії до Brexit була потрібна підтримка інших членів ЄС, які виступають за вільну торгівлю і не сповідують протекціоністську політику.

Не дивлячись на подібні обмеження, експорт з Великої Британії до ЄС та інших країн світу зростав на 3,6 % та 6,5 % відповідно кожного року з 1999 р. по 2015 р. Таким чином більший ріст експорту до країн не-ЄС призвів до того, що експорт до країн ЄС, що складав 54,8 % у 1999 р. (від загального експорту Сполученого Королівства), у 2015 р. став дорівнювати 44 %. Одночасно ріст імпорту британських товарів і

послуг складав для ЄС та інших країн світу 4,7% на рік та 5,5 % на рік відповідно. Необхідно зазначити, що швидше зростання імпорту з ЄС, ніж експорту до ЄС, призвело до того, що до 2015 р. негативне сальдо торгівлі з країнами ЄС склало 68 мільярдів фунтів стерлінгів, порівняно з 11 мільярдами у 1999 р. [15; 31, с. 5].

ЄС також є значним інвестором в економіку Великої Британії і, своєю чергою, значна частка британських інвестицій спрямована на ЄС; у 2013 р. 43,2 % британських закордонних активів розташовувалися у країнах ЄС, коли 46,4 % іноземних активів, що утримувалися у Великій Британії, належали країнам ЄС. Однак при цьому процентна частка активів ЄС у Великій Британії продовжує падати через зростання процентної частки інвестицій з країн поза Європейським Союзом. Крім того, відзначають загальне зниження частки британських активів у країнах ЄС з одночасним збільшенням кількості інвестицій як зі сторони ЄС, так і компаній з інших країн світу [15].

У дослідженні торгівлі між Великою Британією та країнами ЄС аналітики зазвичай враховують так званий «Роттердамський ефект». Йдеться про те, що Велика Британія здійснює значну частку торгівлі з Нідерландами через порт Роттердаму. Не всі британські товари, що проходять через Роттердам, призначені для голландського покупця – прикметним є те, що товари, які після того переправляють до третіх країн, все одно вважають експортом Великої Британії до Нідерландів і враховують при сумарному підрахунку британського експорту до ЄС. Так само імпорту із третіх країн до Великої Британії через Нідерланди вважають імпортом із ЄС до Сполученого Королівства. Це дає підставу економістам виключати повністю або частково торгівлю з Нідерландами при підрахунках обсягів торгівлі між Великою Британією та ЄС, але за тими чи іншими методиками підрахунків, навіть при повному неврахуванні Нідерландів як частини торгівлі з ЄС, частка залишається не меншою ніж 40,7 % та 46,9 % для експорту та імпорту відповідно [31, с. 7].

Наслідки для економіки Великої Британії від Brexit залежать передусім від того, наскільки угода про вільну торгівлю з ЄС наблизить Сполучене Королівство до Єдиного ринку. У Білій книзі британського уряду, яку опублікували після промови Терези Мей у січні 2017 р. йдеться про те, що Велика Британія не буде використовувати стандартні моделі економічної кооперації з ЄС. Натомість, офіційний Лондон стверджує, що Велика Британія в будь-якому випадку має нульовий тариф на товари та спільну регуляційну політику з Єдиним ринком. Досягнута у майбутньому угода в ідеалі буде включати в себе лише окремі провізії сьогоденного законодавства Єдиного ринку [26, с. 35].

За підрахунками аналітиків, при найгіршому сценарії, якщо Лондон не домовиться з Брюсселем, і через два роки після застосування статті 50 торгівля Великої Британії з ЄС буде відбуватися за стандартами COT, то у 2030 р. ВВП Великої Британії буде на 2,2 % менший за сьогоденний. При цьому мають на увазі, що Лондон не докладатиме зусиль для нових домовленостей про вільну торгівлю з іншими країнами. Водночас у протилежному випадку, якщо Лондон

домовиться про доступ до Єдиного ринку і додатково буде розвивати торгівлю з іншими країнами, ВВП збільшиться на 1,6 %. Якщо ці два сценарії є скоріше крайніми випадками, то реалістичнішим прогнозом є приріст ВВП на 0,6 % у випадку адекватної угоди між Великою Британією та ЄС і достатнім рівнем зацікавленості у дерегуляції і вільній торгівлі [32, с. 4].

Важливим у цьому контексті є роль Лондона як міжнародного фінансового центру. Фінансові послуги є однією з ключових статей експорту Великої Британії та складають лівову частку прибутку в економіку Сполученого Королівства. Для повноцінного функціонування фінансового сектору Лондону необхідний доступ до Єдиного ринку та спільне законодавство. Якщо підтримання останнього буде метою окремого британського законодавчого акту, то про повноцінний доступ до фінансового сектору Єдиного ринку Лондону треба буде домовитися в окремому порядку [2, с. 5].

Багато цих припущень базуються на оптимістичному сценарії, що політичне керівництво країн ЄС сприймає торгівлю з Великою Британією не як гру з нульовою сумою. З політичного погляду винятково позитивний сценарій для Великої Британії майже неможливий через небажання лідерів ЄС допустити економічну вигоду від припинення членства у об'єднанні. Однак, такі дії негативно вплинуть на економіку і Великої Британії, і членів ЄС. За попередніми прогнозами, найбільше постраждають від Brexit такі країни, як Ірландія, Мальта та Люксембург, які мають сильні зв'язки з британським фінансовим сектором. Найбільша економіка ЄС, ФРН, може втратити від 0,1 % до 3 % свого ВВП залежно від подальшого розвитку подій. Крім того, ФРН доведеться сплачувати додатково 2,5 мільярди євро до бюджету ЄС, щоб компенсувати внесок Великої Британії, якщо механізм внеску не буде змінено [14, с. 8–9].

Таким чином, нове політичне керівництво Великої Британії на чолі з Терезою Мей націлене першочергово на мінімізацію як політичних, так і економічних збитків. Зміни політичного керівництва Консервативної партії забезпечили достатню політичну енергію для того, щоб у визначений термін провести всі необхідні заходи для застосування статті 50 та початку процедури виходу Великої Британії з ЄС.

Оптимістичне майбутнє економік Великої Британії і ЄС залежить від готовності країн ЄС тверезо оцінити економічні наслідки переговорів, що базуються на принципі недопущення вигоди Лондону. Враховуючи прогнози аналітиків, торговельно-економічні відносини можуть перетворитися на гру з від'ємною сумою, якщо перемовини опиняться у глухому куті, або дадуть позитивні результати для обох сторін у випадку досягнення угоди, яка буде достойною заміною повноцінному членству Великої Британії у Єдиному ринку. Залежно від того, чи вдасться Великій Британії домовитися з країнами ЄС про доступ до Єдиного ринку, британська економіка може зрости або впасти. При цьому, якщо угода про вільну торгівлю Сполученого Королівства з ЄС не буде укладена, негативні економічні наслідки також будуть суттєвими і для країн ЄС.

Список використаних джерел:

1. Шелест Г. Brexit зупинився на кордоні: як проблема Північної Ірландії ламає переговори Великої Британії та ЄС [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2017. – Режим доступу : <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/12/13/7074989/>.
2. Booth S., Scarpetta V. How the UK's financial services sector can continue thriving after Brexit [Electronic resource] // Open Europe. – 2016. – Mode of access : <http://openeurope.org.uk/intelligence/britain-and-the-eu/how-the-uks-financial-services-sector-can-continue-thriving-after-brexit/>.
3. Bowcott O., Mason R., Asthana A. Supreme court rules parliament must have vote to trigger article 50 [Electronic resource] // The Guardian. – 2017. – Mode of access : <https://www.theguardian.com/politics/2017/jan/24/supreme-court-brexit-ruling-parliament-vote-article-50>.
4. Brexit negotiations will start after UK election [Electronic resource] // EU Observer. – 2017. – Mode of access : <https://euobserver.com/tickers/137614>.
5. Brexit negotiations : Barnier rules out 'concessions' [Electronic resource] // BBC News. – 2017. – Mode of access : <http://www.bbc.com/news/uk-politics-40321271>.
6. Brexit : Article 50 has been triggered - what now? [Electronic resource] // BBC News. – 2017. – Mode of access : <http://www.bbc.com/news/uk-politics-39143978>.
7. Brexit : EU leaders set to move talks on to next stage [Electronic resource] // BBC News. – 2017. – Mode of access : <http://www.bbc.com/news/uk-politics-42362507>.
8. Brexit : Theresa May to trigger Article 50 by end of March [Electronic resource] // BBC News. – 2016. – Mode of access : <http://www.bbc.com/news/uk-politics-37532364>.
9. Brussels hardens Brexit line on EU workers' rights [Electronic resource] // Financial Times. – 2017. – Mode of access : <https://www.ft.com/content/13845908-25ad-11e7-8691-d5f7e0cd0a16>.
10. Cowburn A. Nicola Sturgeon : Scottish Parliament could veto Brexit [Electronic resource] // The Independent. – 2016. – Mode of access : <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nicola-sturgeon-veto-brexit-scottish-parliament-eu-referendum-scotland-latest-a7104046.html>.
11. Cowburn A. Theresa May says 'Brexit means Brexit' and there will be no attempt to remain inside EU [Electronic resource] // The Independent. – 2016. – Mode of access : <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/theresa-may-brexit-means-brexit-conservative-leadership-no-attempt-remain-inside-eu-leave-europe-a7130596.html>.
12. EU says Brexit transition to end by 31 December 2020 [Electronic resource] // BBC News. – 2017. – Mode of access : <http://www.bbc.com/news/uk-politics-42426542>.
13. European Council (Art. 50) meeting (15 December 2017) – Guidelines [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.consilium.europa.eu/media/32236/15-euco-art50-guidelines-en.pdf>.
14. GED Study : Costs and benefits of a United Kingdom exit from the European Union [Electronic resource] // Bertelsmann Stiftung. – 2015. – Mode of access : https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BS/Publikationen/GrauePublikationen/NW_BREXIT_EN.pdf.
15. How important is the European Union to UK trade and investment? [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/international-transactions/outward-foreign-affiliates-statistics/how-important-is-the-european-union-to-uk-trade-and-investment/-sty-eu.html>.
16. Irish PM blames Brexiteers for Irish border problems [Electronic resource] // BBC News. – 2017. – Mode of access : <http://www.bbc.com/news/world-europe-42359456>.
17. Joint report from the negotiators of the European Union and the United Kingdom Government 8 December 2017. – Mode of access : https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/joint_report.pdf.
18. Lusher A. Brexit may never happen, says US Secretary of State John Kerry [Electronic resource] // The Independent. – 2016. – Mode of access : <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-latest-news-john-kerry-leaving-the-eu-may-never-happen-despite-eu-referendum-a7108811.html>.
19. MacLellan K. UK government wins parliament's approval for Article 50 legislation [Electronic resource] // Reuters. – 2017. – Mode of access : <http://www.reuters.com/article/us-britain-eu-article50-lords-idUSKBN16K2PU>.
20. Mason R., Oltermann P. Angela Merkel backs Theresa May's plan not to trigger Brexit this year [Electronic resource] // The Guardian. – 2016. – Mode of access : <https://www.theguardian.com/politics/2016/jul/20/angela-merkel-backs-theresa-mays-plan-not-to-trigger-brexit-this-year>.
21. May T. Theresa May's Brexit speech in full [Electronic resource] // The Telegraph. – 2017. – Mode of access : <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/17/theresa-mays-brexit-speech-full/>.
22. PM-in-waiting Theresa May promises 'a better Britain' [Electronic resource] // BBC News. – 2016. – Mode of access : <http://www.bbc.com/news/uk-politics-36768148>.
23. Report on the 23 June 2016 referendum on the UK's membership of the European Union [Electronic resource] // The Electoral Commission. – 2016. – Mode of access : <https://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum>.
24. Stone J. Theresa May officially becomes UK Prime Minister [Electronic resource] // The Independent. – 2016. – Mode of access : <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/theresa-may-officially-becomes-uk-prime-minister-a7135126.html>.
25. The Common Travel Area : Prospects After Brexit [Electronic resource] / S.de Mars, C. Murray, A. O'Donoghue, B. Warwick // Constitutional Conundrums. – 2017. – Mode of access : http://crossborder.ie/site2015/wp-content/uploads/2017/01/The_Common_Travel_Area_Prospects_After_Brexit_Jan2017.pdf.
26. The United Kingdom's exit from and new partnership with the European Union White Paper [Electronic resource] // Department for Exiting the European Union. – 2017. – Mode of access : <https://www.gov.uk/government/publications/the-united-kingdoms-exit-from-and-new-partnership-with-the-european-union-white-paper>.
27. Theresa May says Brexit deal 'good news' for all voters [Electronic resource] // BBC News. – 2017. – Mode of access : <http://www.bbc.com/news/uk-politics-42303059>.
28. Theresa May signals Whitehall rejig with two new Cabinet posts [Electronic resource] // Civil Service World. – 2016. – Mode

- of access : <https://www.civilserviceworld.com/articles/news/theresa-may-signals-whitehall-rejig-two-new-cabinet-posts>.
29. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. – Mode of access : <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-european-union-and-comments/title-6-final-provisions/137-article-50.html>.
 30. United Kingdom [Electronic resource] // The World Bank Data. – Mode of access : <http://data.worldbank.org/country/united-kingdom>.
 31. Webb D., Keep M. In brief: UK-EU economic relations [Electronic resource] // The House of Commons Library. – 2016. – Mode of access : <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN06091/SN06091.pdf>.
 32. What if...? The Consequences, challenges & opportunities facing Britain outside EU [Electronic resource] / S. Booth, C. Howarth, M. Persson and oth. // Open Europe. – 2015. – Mode of access : <http://openeurope.org.uk/intelligence/britain-and-the-eu/what-if-there-were-a-brexit/>.

С. А. Рудько,
НаУОА, г. Острог, Украина

ПРОБЛЕМЫ ОТНОШЕНИЙ ВЕЛИКОБРИТАНИИ И ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В ПРОЦЕССЕ BREXIT

В статье освещаются главные проблемы, связанные с выходом Великобритании из Европейского Союза. Раскрываются ключевые вопросы первого этапа, а также важнейшие экономические и политические последствия Brexit для Великобритании и стран-членов ЕС. Среди главных проблем, которые возникли в первой фазе Brexit, выделяются вопросы мигрантов, права европейских и британских граждан относительно проживания и работы, выплаты Великобританией Европейскому Союзу по ее бюджетных обязательствах за период членства до 2020 г. и вопросы пересечения границы между Ирландией и Северной Ирландией.

Ключевые слова: Brexit; Великобритания; Европейский Союз; статья 50; Единый рынок.

S. Rudko,
The National University of Ostroh Academy, Ostroh, Ukraine

BREXIT: PROBLEMS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN GREAT BRITAIN AND THE EUROPEAN UNION

Great Britain always demonstrated Euroscepticism in different ways. The discrepancy between the theoretical vision of the EU and actions towards him is largely explained by the fact that the British vision of economic integration, which occurred prior to the signing of the Maastricht Treaty, gradually has been changed to the European vision of a federative union. That is why the Conservatives' coming in 2010 and the aggravation of crises in the EU the opinion about Great Britain had to leave the EU become implemented practically. The aim of this paper is to analyze the problems and the perspectives of political and economic relations between Great Britain and the EU during Brexit. In a referendum on 23 June 2016 British voted to leave the EU. In March 2017, the UK Prime-Minister Teresa May invoked Article 50 of the Treaty of Lisbon to start the first stage of exit from the EU. The key issues on this phase were the issues of migrants, the rights of European and British citizens to reside and to work, the UK payment for its budget commitments for the period of membership in the European Union until 2020, and the problem of crossing the border between Ireland and Northern Ireland. Considering analysts' forecasts, Trade and Economic relations could turn into a game with a negative amount in the way the talks will be in a dead end, or will bring the positive results for both party talks in the case of reaching an agreement that would be worthy of replacing a full UK membership in the Single Market.

Key words: Brexit; Great Britain; the European Union; Euroscepticism; Article 50; Single Market.

Рецензенти: Семенченко Ф. Г., д-р політ. наук, професор, ХНТУ;
Чупрін Р. В., канд. політ. наук, доцент, ЧНУ ім. Петра Могили.